

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER İLE OKUL BAŞARISIZLIĞINA NEDEN OLAN FAKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

*Yard.Doç.Dr. Nilüfer ÖZABACI**

ÖZET

Bu araştırma, ergenlerin demografik özellikleri ile algıladıkları okul başarısızlığı nedenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini; İstanbul ilinde bulunan özel ve devlet liselerinde okuyan öğrenci, öğretmen ve veliler oluşturmuştur. Araştırmada ölçme aracı olarak ; Algılanan Okul Başarısızlığı Nedenlerini belirlemek amacıyla, Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN) kullanılmıştır. Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN)'ne ek olarak araştırma grubuna bazı demografik özelliklerle ilgili bilgileri içeren yapılandırılmış bir bilgi formu da uygulanmıştır.Söz konusu formda yer alan sorular araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, annesinin eğitim durumu, babasının eğitim durumu, anne mesleği, baba mesleği, ailenin gelir durumuna ilişkin soruları içermektedir.

Veriler ; Varyans Analizi ve T-testi istatistik tekniği ile analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Demografik Özellikler, Okul Başarısızlığı.

* Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

**THE RELATION BETWEEN DEMOGRAPHICAL
CHARACTERISTICS AND PERCEPTIONS ON CAUSES
OF UNDERACHIEVEMENT OF YOUTH**

SUMMARY

The main purpose of this study is to search the relationship between demographical characteristics and the perceptions on causes of underachievement of youth.

The sample of the research was selected from public and private high schools students, their teachers and parents in Istanbul. A scale called “ Scale of Causes of Underachievement” developed by Özabacı and a demographical characteristics form was used. Demographical Form included information as; sex, age, class level, parent education, parent vocation and family income. T-test, Variance Analysis techniques were used for data analysis.

Key Words: Demographical Characteristics, Underachievement.

Aileden sonra okul, çocuğun ilk temel toplumsallaşma kurumu niteliğini taşımaktadır. Okul ile birlikte çocuk çevresinde bilgi yönünden daha zengin bir çevre, uyulması zorunlu kuralları, özümsemesi gereken bilgilerle karşılaşır. Çocuk karşılaştığı kavramlarla yeni bir takım tutumlar geliştirmeyi öğrenir. Eğer çocuk yeterli bir okul olgunluğuna erişmiş ise okula uyum zorluğu yaşamaz. Tam tersine kişilik özelliği veya ailenin yanlış tutumu sonucunda; toplu yaşamaya, çalışmaya uygun bir olgunlukta değilse okula uyumda zorlanır. Belirli bir uyum sağlandıysa, okul hayatı uzun bir süreç olarak başlamış olur. Çocuğun okul içindeki uyum sıkıntısı çoğunlukla davranış bozuklukları ve okul başarısızlığı şeklinde kendini gösterir (Yavuzer, 1996 s.165).

İlkokul eğitimi ile çocukta, hayatın ve dünyanın temel ilkelerinin anlaşılması amaç edinilir. Ortaöğretimde verilen sosyal dersler; toplum olaylarını, fen dersleri ise tabiat olaylarını kavratmayı amaçlar. Yüksek öğretim ise kişinin hayatını kazanabileceği bir meslek sahibi olmasına imkân verir. İyi bir eğitim aynı zamanda kişinin kendisine ait yeni ilgi alanlarının gelişmesine yardım eder. Kişinin seçicilik şansını artırır (Baltaş ,1993 s.14).

Öğrenciler arasında yetenekler açısından önemli farklılıklar vardır. Okulda çok yeni bir takım kavramlar ile karşılaşan ve yeni bir takım tutumlar geliştirmeyi öğrenen öğrenciler okulda bilgilerin değerlendirilmesi konusunda sözlü ve yazılı sınavlara tabi tutulurlar. Bu sınavların sonuçları sayısal bir takım notlarla değerlendirilir. Ölçme ve değerlendirme eğitim sisteminin doğal bir parçası olup, "sınav", "not", "sınıf geçme", "sınıfta kalma" gibi kavramlarla ele alınmaktadır. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilerin derslere ve ulaşılabilecek hedef davranışlara göre başarı veya başarısızlıkları tesbit etmek amaçlanmaktadır. Öğrenci başarısızlığının azaltılması çoğu zaman sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle giderilmeye çalışılmakta ve gerçek nedenler araştırılmamaktadır (Koç, 1981 ss.38-39).

Çocukluğun ileri yaşlarının başlaması ile ergenliğin devamında başarısızlık; sosyo-kültürel, psikolojik faktörler sebebi ile artmakta, düşük motivasyon, sınırlı imkanlar ile belli gelişimsel, psikopatolojik nedenler öğrenmeden kaçışa ve aile içindeki sorunlu ortamlara neden olmaktadır (Adams, 1976 ss 359-364).

Okul Başarısı; okulda alınan notların değerlendirilmesi ve bu notların belirli bir ortalamanın üstünde yer alması anlamına gelmektedir. Okul başarısızlığı ise öğrencinin sahip olduğu zihinsel kapasiteden daha düşük notlar ile öğrencinin asıl kapasitesi arasında bir farklılığın bulunmasıdır (Garbarino, 1985 ss145-148)

Okulda başarısızlık probleminin karmaşık, çok yönlü bir karakterde olduğu anlaşılmıştır. Çocukların okuldaki alma kapasitesini yalnız başına sınav sonuçları ile değerlendirmek hatalı bir yaklaşım olmaktadır. Sınav sonuçlarını çevre şartlarını gözönüne alarak değerlendirmek gerekmektedir. Çocuğun doğuştan itibaren okula başlayıncaya kadar olan dönemde çevresinin çocuk üzerindeki etkileri okul başarısını belirleyecek şekilde bütün varlığını etkilemektedir. Evin zihinsel, kültürel, ekonomik seviyesi, duygusal havası,

ebeveyninin çocuğa gösterdiği ilgi, sevgi çocukta beş yaşlarına kadar etkili izler bırakmaktadır .

Araştırmanın yapıldığı İstanbul İli içindeki başarı oranlarına bakıldığında, 1997-98 eğitim-öğretim yılı itibariyle şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır (M.E.B. İstatistik İşleri Dairesi Dökümleri, 1997).

	Devlet Liseleri	Özel Liseler	Anadolu L.
Toplam Öğrenci Sayısı:	89.691	1.830	8.997
Başarılı (Geçen) Öğrenci	67.935	1.583	8.126

Bu durum, başarı ve başarısızlığın belirli oranda bir şemasını çizmektedir. 20.000 civarında bir öğrenci grubu sınıfını geçememektedir. Bu rakam sadece bilgi temelli okulların başarı oranlarını içermektedir. Mesleki ve Teknik Liseler de ele alındığında sayı daha da artmaktadır. Sayının çok olması durumun vehametini ortaya koymaktadır. Bu konu üzerinde çalışmaların artırılması gerekliliği ve başarısızlığa neden olan faktörlerin belirlenmesi konusunda çalışılması zorunluluğu hissedilmektedir.

Okul başarısızlığının nedenleri çok boyutlu bir yapı içinde incelenmelidir. Bu konuya sistem (ekolojik) yaklaşımı açısından yaklaşmak bireyin içinde bulunduğu sistemleri tanımak ve birey için problemleri olan sistemi belirlemek açısından yararlı olacaktır. Böylece okul başarısızlığı probleminin çözümüne yönelik çalışmalar problemleri sistemi baz alarak yapılabilecektir. Bu çerçevede içinde bu araştırmanın problemini; bireyin demografik özelliklerinin okul başarısızlığına neden olan tutumlara etkilerinin ortaya çıkarılması oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ergenlerde okul başarısızlığına neden olan faktörlere ilişkin değerlendirmelerin yapılabilmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda yanıtlanmaya çalışılan sorular şunlardır.

A. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin okul başarısızlığına ilişkin değerlendirmelerinde kayıtlı oldukları okul türü ve;

1) Velilerin, Öğretmenlerin aynı konuya ilişkin değerlendirmelerine göre ölçeğin boyutlarının genel toplamına ve 16 boyuta göre farklılık göstermekte midir ?

B. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin okul başarısızlığına neden olan faktörlerin değerlendirmelerinde kayıtlı oldukları okul türü ve;

- 2) Cinsiyetlerine,
- 3) Lise 1. , 2. , 3. sınıf düzeylerine,
- 4) 13-14-15-16-17-18 ve daha büyük yaşlarına,
- 5) Anne-baba eğitimine,

6) Anne-baba mesleğine,

7) Ailenin aylık gelirine,

göre ölçeğin boyutlarının genel toplamına ve 16 boyuta göre farklılık göstermekte midir ?

YÖNTEM

Bu araştırma, ergenlerin demografik özellikleri ile okul başarısızlığının nedenleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışan tarama türünde bir çalışmadır.

Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde bulunan özel ve devlet liselerinde okuyan öğrenci, öğretmen ve veliler oluşturmuştur. Söz konusu evrenden "Küme Örneklem" yoluyla seçkisiz (random) olarak, Beylerbeyi Lisesi, Plevne Lisesi, Ahmet Rasim Lisesi, Özel İstek Vakfı Bağlarbaşı Belde Lisesi, Özel Tercüman Lisesi, Özel İstek Vakfı Balmumcu Atanur Oğuz Lisesi seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturmak için seçilen okullara gidilerek her sınıf düzeyinde yoklama listesi üzerinde sistematik örnekleme yapılarak, başlama sayısı olarak rasgele (random) 4. kişiden başlamak üzere her bir 4. kişi uygulamaya alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise, lise 1., 2., 3. sınıflarında okumakta olan sistematik örnekleme yoluyla seçilen 142 öğrenci, 94 veli, ve 118 öğretmen oluşmuştur. Toplam örneklem sayısı 356 olarak belirlenmiştir. Öğrenci velilerine verilecek olan formlar öğrenciler ile birlikte velilerine ulaştırılmış, iki gün içinde tekrar geri toplanmıştır. Öğretmenler için yapılan uygulamada ise, her öğretmene bir form verilerek formu cevaplama işleminin ardından aynı gün içinde toplanmıştır.

Verilerin Toplama Araçları

Bu araştırmanın bağımsız değişkenini bireylerin demografik özellikleri, bağımlı değişkenini ise okul başarısızlığının nedenleri oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, öğretmen ve velilerin okul başarısızlığının nedenlerine ilişkin değerlendirmelerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN)" kullanılmıştır. OBN; 98 item ve 16 boyuttan oluşan geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı; 0,85 olarak belirlenmiştir.

Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN)'ne ek olarak araştırma grubunun okul başarısızlığının nedenlerini değerlendirmelerine ilişkin bazı demografik özelliklerle ilgili bilgileri içeren yapılandırılmış bir bilgi formunda uygulanmıştır. Söz konusu formda yer alan sorular araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, annesinin eğitim durumu, babasının eğitim durumu, anne mesleği, baba mesleği, ailenin gelir durumu, değerlendirilmesine ilişkin sorular sorulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Uygulama sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Varyans analizi ve T-testi tekniği kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına ilişkin toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular değişkenlere göre toplam değerler açısından değerlendirilen tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 1. Kaynak gruplar & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			ÖzelOkul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N=	356								
Öğrenci	97	2.19	0.88	45	2.31	0.142	97	2.32	0.88
Veli	69	2.10	0.88	25	2.44	0.87	94	2.19	0.88
Öğretmen	67	2.85	0.68	51	2.92	0.56	118	2.88	0.63
TOPLAM	233	2.35	0.88	121	2.60	0.80	354	2.43	0.86

Başarısızlık nedenleri toplamında, kaynak gruplar ve okul türü değişkenleri açısından fark olup olmadığı çift boyutlu varyans analizi tekniği uygulanarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için kaynak gruplar ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1B Kaynak gruplar & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derece	Kareler Ortalaması	FDeğeri	Signifikantlık Düzeyi
Sıralar (Kaynak g	32	50	2	16 2.14	p<.01
Kolonlar (Okul t	1.88	1	1.88	2.91	-
Ortaketki	0.85	2	0.42	0.66	-
Hücreleriçi	22	4.95	348	0.65	

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve

ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber kaynak gruplar arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 1B).

Tablo 1C. Kaynak Gruplar (Sıralar Arası) Değişkenine Göre Başarısızlık Toplam İçin t Testi

	Veli	Öğrenci	Öğretmen
Veli	$\mu = 2.19$	$t = 0.32$	$t = 6.21$
Öğrenci	$\mu = 2.22$	$t = 6.55$	
Öğretmen	$p < .01$	$p < .01$	$\mu = 2.88$

Gruplar arası farkın kaynağını tesbit etmek için yapılan T-Testi sonucunda, Öğretmenlerin veli ve öğrencilere göre başarısızlık nedenleri hakkında olumsuz tutum geliştirdikleri görülmüştür (1-C).

Tablo 2 1. Cinsiyetiniz? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N=144									
Kız	49	2.02	0.52	28	2.09	0.37	77	2.04	0.47
Erkek	48	2.23	0.26	18	2.04	0.46	66	2.18	0.34
TOPLAM	97	2.12	0.43	46	2.07	0.40	143	2.10	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, cinsiyetiniz ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için cinsiyetiniz ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2-B. 1. Cinsiyetiniz? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	anidarlık Düzeyi
Sıralar (1.Cinsiyet)	0.62	1	0.62	3.63	3.63 -
Kolonlar (Okul türü)	0.05	1	0.05	0.27	0.27 -
Ortaketki	0.53	1	0.53	3.11	-3.11 -
Hücreleriçi	23.67	139	0.17		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber cinsiyetin ve ortak etkide gruplar arasındada anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 2-B).

Tablo 3. 2.Kaçıncı sınıfta okumaktasınız? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık Toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			toplam		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N. 144									
Lise1	29	2.01	0.58	18	2.08	0.30	47	2.04	0.49
Lise2	33	2.18	0.38	21	2.02	0.47	54	2.12	0.42
Lise3	31	2.15	0.30	6	2.21	0.50	37	2.16	0.33
TOPLAM	93	2.12	0.43	45	2.07	0.41	138	2.10	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, sınıf düzeyleri ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için sınıf düzeyleri ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3-B. 2.Kaçıncı sınıfta okumaktasınız? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	areler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (2.Kaç	0.31	2	0.16	0.85	-
Kolonlar (Okul türü)	0.04	1	0.04	0.21	-
Ortaketki	0.36	2	0.18	0.99	-
Hücreleriçi	23.96	132	0.18		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etki arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber sınıf düzeyleri ve ortak etkide gruplar arasındada anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 3-B).

Tablo 4. 3.Yaşınız? & Okul türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalamave Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N=144									
13	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00
14	2	1.54	0.16	0	0.00	0.00	2	1.54	0.16
15	19	2.03	0.49	4	2.09	0.36	23	2.04	0.46
16	39	2.10	0.47	17	2.04	0.27	56	2.08	0.42
17	26	2.27	0.34	19	2.01	0.53	45	2.16	0.44
18 ve yuk	12	2.16	0.30	6	2.31	0.24	18	2.21	0.28
TOPLAM	98	2.13	0.43	46	2.07	0.40	144	2.11	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, yaş ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için yaş ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 4)

Tablo 4-B. 3.Yaşınız? & Okul türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık Toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (3.Yaşınız?)	1.24	5	0.25	1.40	-
Kolonlar (Okul türü)	0.25	1	0.25	1.40	-
Ortaketki	0.64	5	0.13	0.72	-
Hücreleriçi	23.36	132	0.18		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber yaş ve ortak etkide gruplar arasında da anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 4-BTablo

5. 4.Annenizin eğitim durumu? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N= 144									
Okur yazar, ilkokul mezunu	13	2.13	0.36	1	1.87	.00	14	2.12	0.35
Orta okul	61	2.15	0.35	7	2.10	0.43	68	2.14	0.36
Lise veya dengi o	13	1.86	0.74	9	2.15	0.52	22	1.98	0.66
Üniversite/Yüksek	6	2.39	0.33	19	2.03	0.43	25	2.11	0.43
TOPLAM	4	2.31	0.36	10	2.08	0.27	14	2.14	0.30
	97	2.13	0.43	46	2.07	0.40	143	2.11	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, annenin eğitim durumu ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için annenin eğitim durumu ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5-B. 4.Annenizin eğitim durumu? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (4.Annenizin	0.43	4	0.11	0.61	-
Kolonlar (Okul türü)	0.09	1	0.09	0.50	-
Ortaketki	1.21	4	0.30	1.71	-
Hücreleriçi	23.58	133	0.18		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber annenin eğitim durumu ve ortak etkide gruplar arasında da anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 5-B).

Tablo 6-B. 5.Babanızın eğitim durumu? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (5.Babanız eğ.)	1.20	4	0.30	2.02	-
Kolonlar (Okul türü)	0.05	1	0.05	0.31	-
Ortaketki	0.20	4	0.05	0.34	-
Hücreleriçi	19.17	129	0.15		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber babanın eğitim durumu ve ortak etkide gruplar arasında da anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 6-B).

Tablo 7. 6.Annenizin mesleği? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N:144									
İşçi	9	2.18	0.42	1	1.96	0.00	10	2.16	0.41
Memur	5	1.89	1.07	3	2.17	0.39	8	1.99	0.85
Çiftçi	1	1.86	0.00	0	0.00	0.00	1	1.86	0.00
Serbest meslek sahib	6	2.28	0.40	7	2.18	0.22	13	2.23	0.31
Emekli	5	2.08	0.23	3	1.89	0.16	8	2.01	0.22
Ev hanımı	71	2.13	0.38	32	2.06	0.46	103	2.11	0.41
TOPLAM	97	2.13	0.43	46	2.07	0.40	143	2.11	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, annenin mesleği ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için annenin mesleği ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7-B. 6.Annenizin mesleği? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (6.Annenizin mesleği?)	0.48	5	0.10	0.52	-
Kolonlar (Okul türü)	0.14	1	0.14	0.75	-
Ortaketki	0.29	5	0.06	0.31	-
Hücreleriçi	24.46	131	0.19		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber annenin mesleği ve ortak etki arasındada anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 8. Babanızın mesleği? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin Gözeneklerin Ortalama ve Sapmaları

	Devlet okulu			Özel okul			TOPLAM		
	n	μ	s	n	μ	s	n	μ	s
N=144									
İşçi	23	2.16	0.34	0	0.00	0.00	23	2.16	0.34
Memur	26	2.16	0.43	7	2.02	0.23	33	2.13	0.40
Çiftçi	4	2.33	0.22	3	1.82	0.09	7	2.11	0.32
Serbest meslek sahibi	30	2.08	0.57	32	2.14	0.43	62	2.11	0.50
Emekli	13	2.04	0.20	3	1.68	0.42	16	1.97	0.27
TOPLAM	96	2.12	0.43	45	2.07	0.41	141	2.11	0.42

Başarısızlık nedenleri toplamında, baba mesleği ve okul türü değişkeni açısından fark olup olmadığı iki boyutlu varyans analizi kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu tekniğin uygulanabilmesi için baba mesleği ve okul türü değişkenlerinin ortalama ve sapmaları hesaplanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8-B. 7. Babanızın mesleği? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (7. Babanızın mesleği?)	0.38	4	0.10	0.53	-
Kolonlar (Okul türü)	0.09	1	0.09	0.52	-
Ortak etki	0.86	4	0.21	1.20	-
Hücreler içi	23.53	131	0.18		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber baba mesleği ve ortak etkide gruplar arasındada anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 8-B).

Tablo 9-B. 8. Ailenizin gelir durumu? & Okul Türü Değişkenlerine Göre Başarısızlık toplam İçin İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Manidarlık Düzeyi
Sıralar (8. Aigel. D.)	0.92	4	0.23	1.27	-
Kolonlar (Okul türü)	0.27	1	0.27	1.46	-
Ortak etki	0.25	4	0.06	0.35	-
Hücreleri içi	24.05	133	0.18		

Yapılan varyans analizi sonucunda başarısızlık nedenleri toplamı için okul türü ve

ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamış, bununla beraber ailenin gelir durumu ve ortak etkide gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 9-B)

TARTIŞMA

Bu araştırma, okul başarısızlığı nedenlerinin saptanması üzerine lise düzeyindeki ergenlere, Okul Başarısızlığı Nedenleri Ölçeği (OBN) ile lise düzeyindeki bir grup ergenin, demografik özelliklerine göre okul başarısızlığının nedenlerini değerlendirmelerini saptanması amacıyla yapılmıştır. Başarısızlığın nedenleri ölçeğinin genel toplamı ve 16 alt boyutu ile öğrencilerin özel ve devlet liselerinde okumaları baz alınarak, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyleri, anne-baba mesleği, anne-baba eğitimi, ailenin gelir düzeyi, gibi demografik bilgiler arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Bu araştırma ile elde edilen bulgular amaçlar doğrultusunda incelemeye alınmıştır. Araştırma bulguları ile ilgili tartışma ve yorumlar amaç sırasına göre aşağıda sunulmuştur.

1. Çalışmanın birinci amacı doğrultusunda yapılan değerlendirmeler sonucunda; ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumlarının kayıtlı oldukları okul türü ile **veli ve öğretmenlerin** okul başarısızlığına ilişkin tutumlarına göre farklılık göstermekte olduğu saptanmıştır.

Kaynak gruplar ve okul türü açısından genel toplama bakıldığında, öğretmenlerin puanlarının veli ve öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Uygulanmakta olan eğitim sistemi içinde sınıftaki öğretmen, öğrenciye gereken beceri ya da bilgiyi kazandırma sorumluluğu kendisine verilmiş pasif konumdaki öğrenci karşısında aktif olan kişidir. Bu bilginin öğrenilme düzeyinin ölçülüp, değerlendirilmesi yine öğretmenin görevleri arasındadır. Başarılı veya başarısız olma durumunun belirleyicisi çoğu zaman öğretmenlerdir. Bu durum, öğretmenlerin başarı veya başarısızlığa dönük duyarlılığını diğer gruplara göre bir kat daha arttırmaktadır. Öğrenme-öğretme sürecinin yönlendiricisi olan öğretmenin, öğrenci hakkında "başarılı" veya "başarısız" yargısına varırken başarısızlığın nedenlerini arayıp bulmak konusunda yetkili kişi olduğu düşünülebilir. Ancak, başarısızlığın nedenleri irdelenirken öğretmen dışında kalan faktörleri de dikkate almak gerekir. Prawat, Byers ve Anderson, öğretmenlerin başarılı olmak yolunda çaba göstermeyen öğrencilere dönük negatif bir tepki içinde olduklarını ve öğrencilerin okulla ilgili olumsuz yönlendirilmelerinin sorumluluğunu da üzerlerine aldıklarını belirlemişlerdir (Prawat, Byers ve Anderson, 1983 ss.137-152).

Araştırmada 5.boyut olan "Öğretmen", 10. boyut olan "Aile Baskısı" nda, ortak etki açısından devlet okulu öğretmenlerinin diğer gruplara göre daha fazla olumsuz tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Devlet okullarındaki öğretmenlerin, buldukları okuldaki öğrencilere, çoğunlukla deneyime dayalı olmayan ezbere bilgi aktarıldığını, beceri geliştirme konusunda eksikliklerin olduğunu ve sadece bilgi kazanımının kendileri ve aile tarafından yeterli bulunup ödüllendirildiğini düşünebilirler.

2.Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumları kayıtlı oldukları okul türü ile **cinsiyetleri** açısından farklılık göstermemektedir.

Günümüzde, ergenlik döneminde ki gençler geçmişte yaşanan kalıp yargılara dayalı cinsel ayrımlardan kurtuluyor gözükmektedirler. Çağımızın gençleri, ergenlik döneminde cinsiyet rollerine ait toplumdaki katı yargıların etkisinde fazla kalmadan, kendi cinsiyet rollerine ait özellikleri de benimseyerek, yetenek ve ilgilerine uygun davranış özelliklerini geliştirmektedirler. Cinsiyet rollerinin kazanılmasındaki bu değişim çeşitli olaylara dönük düşüncelerde ve davranışlarda cinsiyetler arasında ki farklılıkları ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla, kız ya da erkek olmanın akademik problemlere dönük düşünce veya davranışlarda çok fazla farklılık yaratmadığı düşünülebilir.

Gürkan 1987 yılında yaptığı araştırmada, Okul Türü (genel lise, özel lise, ve meslek lisesi) ve başarısızlık nedenleri ile ilgili bir farklılık saptamamıştır. Aynı şekilde cinsiyetler arasındaki farka bakıldığında, anlamlı bir fark görülmemiştir (Gürkan 1987, s.305-307)

Boyutlar açısından incelendiğinde, 2. boyut "Öğretimdeki Eksiklikler", 3.boyut "Ev Ortamı", 5. boyut " Öğretmen", 7. boyut "Temel İhtiyaçlar", 8. boyut "Arkadaşlar", 9. boyut "Ders Programları", 10. boyut " Aile Baskısı", 16. boyut "Geleceğe İlişkin Yargı" da da okul türü ve cinsiyet arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır

Chapman, 10. ve 11. sınıftaki başarılı ve başarısız öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, başarısız erkeklerin çalışma alışkanlıklarının zayıf olduğunu, okul dışı faaliyetlerine ayırdıkları zamanın fazla olduğunu ve akademik faaliyetlere dönük ilgilerinin düşük olduğunu saptamıştır (Chapman, 1959 s.45).

4. boyut olan "Kendine Güven ve Sınanma" da ise okul türü açısından devlet okulu aleyhine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Devlet okulundaki ergenler, kendine güven ve sınanma boyutunda olumsuz bir tutum geliştirmişlerdir.

Devlet okulunda okuyan ergenler, düşünce sistemi ve cinsel rollerindeki değişmeler ile meslek seçiminin ve üniversiteye giriş sınavının beraberinde getirdiği güçlüklerin etkisiyle, şanslarının daha az olduğunu hissettiklerinden kendilerine dönük güvende ve benlik saygılarında azalma olabilir. Genç, özellikle bu dönemdeki ergenlik problemleri yüzünden anne-baba ve öğretmenlerinin okulla ilgili beklentilerini karşılayamayacak duruma gelebilmektedir. Bunlara okulla ilgili kalabalık sınıflar, ders dışı faaliyetlerin az olması, elverişsiz öğretim koşulları gibi problemlerde eklenince kendine güvenme konusunda olumsuz tutuma sahip olabilmektedir.

3. Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda, yapılan incelemelerde ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumları kayıtlı oldukları okul türü ile lise 1., 2., ve 3. sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Bu sonuç, öğrencilerin belirli arkadaş normlarından etkilendiklerini düşündürülebilir. Okul içindeki arkadaş gruplarının standartları ortaya koyması ve öğrencilerin bunları kabullenip, uymaları beklenir. Bir anlamda, arkadaş grupları referans gruplarıdır. Okul, öğretmen ve başarısızlık nedenleri gibi konularda yapılan değerlendirmeler, referans grubunun yorumuna göre şekillenebilir. Sınıflar arasında da referans gruplarının yorumlarının etkili olduğu düşünülebilir.

Kısakürek, yaptığı araştırma ile sınıf atmosferi ile okul başarısı arasındaki ilişkiyi sınıflar düzeyinde incelemiştir. Sınıflar arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır (Kısakürek, 1985 s.78).

4. Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda yapılan incelemelerde 13-18 ve daha büyük yaşlardaki ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumlarının kayıtlı oldukları okul türü ve yaş değişkeni açısından farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Başarısızlık Nedenlerinin değerlendirilmesine, yaş ve okul türü değişkenleri açısından bakıldığında genel toplamda, anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Başarılı olma gereksinimi aile ve topluma özgü kültürel yapı içinde gelişmektedir. Okul başarısızlığına yönelik değerlendirmeler yine bu kültürel etki ile yerleşmektedir. Her yaş düzeyinde başarısızlık nedenlerinin aynı şekilde algılanıp yorumlanmasında kültürel yapının etkisinin olduğu düşünülebilir.

Straus, Lahey ve Jacobsen akademik başarı ile başarısızlığa yol açan psikolojik nedenler ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada 7-12 yaş grubu öğrencileri arasında psikolojik nedenler açısından anlamlı bir farkın olmadığını saptamışlardır (Straus, Lahey, Jacobsen,1982 s.76)

Boyutlar açısından incelendiğinde araştırmanın 1. boyutu olan "Çalışma Alışkanlıkları", 2. boyutu olan "Öğretimdeki Eksikler", 3. boyutu olan "Ev Ortamı", 5. boyutu olan "Öğretmen", 6. boyutu olan "Sağlık", 7. boyutu olan "Temel İhtiyaçlar",8. boyutu olan "Arkadaşlar ", 9. boyutu olan "Ders Programları", 10 boyutu olan " Aile Baskısı" 11. boyutu olan "Derse Yönelik Tutumlar", 12. boyutu olan "Ders Dışı Faaliyetler", de yaş açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

5. Araştırmanın beşinci amacı doğrultusunda, ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumları kayıtlı oldukları okul türü ile **Anne- babanın öğrenim düzeyi** açısından farklılık göstermemektedir.

Aslan (1994), ilkokul öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, üniversite mezunu babaların çocuklarının ilkokul veya ortaokul mezunu olan babaların çocuklarına göre daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur (Aslan, 1994 s.19).

Yukarıdaki araştırmalar, bulgularımızın tersine anne-babanın öğrenim düzeyinin çocuğun başarısı üzerinde önemli etkisi olduğunu gösteren çalışmalardır. Araştırma sonuçları öğrenci değerlendirmelerini temel almaktadır. Bulgular, öğrencilerin ebeveynlerinin tutumlarını algılayışlarına göre saptanmaktadır. Ancak, anne- babaların eğitimlerinden kaynaklanan tutum farklılıkları ergenlik dönemindeki çocuklarının subjektif bakış açıları nedeniyle, okul başarısızlığı nedeni olarak değerlendirilmemiş olabilir.

Çalışmada elde edilen bu bulgu Etaugh'un 1974 yılında yaptığı bir çalışmada elde edilen sonuçlarla benzerdir. Etaugh, araştırmasında ebeveynlerin iş veya eğitim durumlarının akademik başarıyı etkilemesi üzerinde anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır (Etaugh,1974 s.82).

Boyutlar açısından incelendiğinde, 1. boyut "Çalışma Alışkanlıkları", 2. boyut "Öğretimdeki Eksiklikler" 3. boyut "Ev Ortamı", 5. boyut "Öğretmen", 6. boyut "Sağlık", 7. boyut "Temel İhtiyaçlar", 8. boyut "Arkadaşlar", 9. boyut "Ders Programları", 10. boyut "Aile

Baskısı", 13. boyut "Okul İmkanları ", 14. boyut "Kişisel özellikler", 16. boyut "Geleceğe İlişkin Yargı" için anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Hangi eğitim düzeyinden olursa,olsun veliler çocuklarının başarısızlıklarını değerlendirirken kendilerine dönük eleştiriden kaçınıyor olabilirler. Bu yüzden kendileri ile ilişkili nedenleri görmezden gelip daha çok çocukları ve okulla ilgili nedenlere yorum getirebilirler. Çocuklarda ebeveynlerinin yaklaşımlarını benimseyebilirler.

6. Araştırmanın altıncı amacı doğrultusunda, yapılan incelemelerde ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumları kayıtlı oldukları okul türü ile **Anne- baba mesleğine göre** farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Öğrenciler, anne ve babalarının meslekleri her ne olursa olsun okulla ilgili hedeflerini anne-babaları tarafından beğenilmek ve ödüllendirilmek üzerine oluştururlar. Başarılı olmak ödül almak ve ebeveynin gözünde statü kazanmak anlamını taşıdığından başarısızlık nedenleri gruptan gruba farklılık yaratmayabilir.

Tatlıcan (1990) İzmir'deki orta öğretim kurumlarında yaptığı araştırmada baba mesleği ve başarısız olma arasında bir ilişkiye rastlamamıştır (Tatlıcan,1990 ss.201-204).

Boyutlar açısından incelendiğinde, 4. boyut "Kendine Güven ve Sınanma" boyutunda devlet okullarında okuyan öğrencilerin daha olumsuz bir tutum geliştirdikleri saptanmıştır.

15. boyut "Zeka ve Sosyal Uyum" da okul türü açısından devlet okullarındaki öğrencilerin daha yüksek düzeyde olumsuz bir tutum geliştirdikleri belirlenmiştir

Öğrencilerin zeka ile ilgili problemleri kalıtım kaynaklı olabilir ve ailenin sosyal düzeyi açısından öğrenci kendisini kalıtımsal olarak düşük zeka sıralamasında bir yere yerleştirebilir.

Berber (1990), baba mesleği ile okul başarısı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır (Berber, 1990 s.73).

7. Ergenlerin okul başarısızlığına ilişkin tutumları kayıtlı oldukları okul türü ile **Ailenin aylık gelirine** göre farklılık göstermemektedir.

Bu durum, akademik başarının nedenlerinin ailesel nedenlere dayandırılmaktan kaçınıldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Özgüven, gelir seviyesi ile okul başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır (Özgüven, 1970 s. 78).

Wong, öğretmenlerin öğrencilere dönük beklentilerinin öğrencilerin sosyo ekonomik durumlarına ve ırklarına göre farklılık gösterdiğini belirlemiştir (Wong, 1980 ss.29-37).

Araştırma sonuçları, okul başarısızlığı nedenlerini incelerken ergenlerin çevresel faktörlere bağlı etkenlerden dolayı başarısız olduklarını düşünmediklerini ortaya koymaktadır. Ergenler kendilerine, ailelerine öğrenme ve öğretme ortamlarına yönelik faktörleri başarısızlık nedeni olarak görmemektedirler. Bu sonuçlar, Türkiye'de ki ergenlerin geleceğe dönük planlarını eğitimle ilgili amaçlar üzerine oluşturmadıklarını düşündürülebilir. Bu düşünce ve değerlendirme, öğrencilerin eğitim sisteminin güvenilirliğine, tutarlılığına dönük olarak bir umutsuzluk içinde olduklarını ve bu kadar sık değişebilen, kalitesi tartışılan bir sistem içinde yer almayı tercih etmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Sonuç olarak,

gelecekle ilgili planlarında, eğitimi göz ardı edebilirler. Bu sonuçlar eğitim sisteminin tekrar gözden geçirilmesini, üzerinde çalışılarak, Türk kültürüne uygun yeni teorilerle yönlendirilerek eğitim sisteminin daha tutarlı ve güvenilir hale getirilmesini sağlamak için ışık tutan veriler olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J.F. 1976. *Understanding Adolescence : Current Developments in Adolescent Psychology*. ABD: Allyn and Bacon Inc.,
- Aslan, Gülay. 1994 "*İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*." Hacettepe Üniversitesi SBE,
- Baltaş, Acar 1993.. *Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Chapman 1959. Achievement and Underachievement in English Language ten in an Alberta Composite High School." *Alberta Journal Of Educational Research*, 5, 41-49,
- Etaugh C. 1974." Effects of Maternal Employment on Children." *Merril-Palmer Quarterly*. 20, 71-80,
- Garbarino, J. 1985. *Adolescent Development : An Ecological Perspective*. Columbus: Charles E. Merrill,
- Gürkan Tanju 1987.. Orta Öğretim Kurumlarında Öğretime İlişkin Sorunlar." *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 20:1-2, 305-322,
- Kısakürek Mehmet. 1985. *Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Koç Nizamettin. 1981 *Liselerde Öğrencilerin Akademik Başarılarının Değerlendirilmesi Uygulamalarının Etkiliğine İlişkin Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.,
- Özgüven, İbrahim E. 1974." *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*". Hacettepe Üniversitesi Yayınevi,
- Pawat, R., Byers, J. & Anderson, A. 1983" An Attributional Analysis of Teachers' Affective Reactions to Students Success and Failure." *American Educational Research Journal*, 20, 137-152,
- Stauss, C.C., Lahey, B. ve Jacobsen, R. 1982" The Relationship of Three Measures of Childhood Depression to Academic Underachievement." *Journal of Applied Developmental Psychology*. 3:4, 375-380,
- Tatlıcan, Ümit., 1990 "*Orta öğretimde Başarı Sosyo- Ekonomik Durum İlişkisi*" Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi SBE
- Watts D. 1966 "*A Study of The Social Characteristics Affecting Certain Overachieving and Underachieving rural High School Senior Boys as Compared to Their Urban Counterparts*." *Dissertation Abstracts International*, 30, 2735-2736.,
- Wong, B. 1980 "Activating the Inactive Learner." *Learning Disability Quarterly*, 3, 29-37,
- Yavuzer Haluk 1996.. *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

